

un capbreu de 1809 que despullo a Castell d'Aro. «Llenties --- guixes o *cayretes*: cicercula, vicia; *ciurons* ---», OPou, *ThPu.*, p. 326. Sembla que hi hagi hagut, potser fins i tot en cat., un nom *cairotes* 'guixes' en l'esborrall del *ThPu.*: «*cayrotes* o guixes: alvejas» (II, 14v); no obstant, com que cita ací el *ThPu.* d'OPou, i aquest no sé que dugui altra forma que *caireta*, potser hi ha errada de lectura per aquest; llgd. *gairota*, oc. ant. *gairossa*, fr. *jarosse*, etc. (que Littré recull, però com d'origen desconegut, i manca en el REW); a desgrat de la *j*-francesa (que deu ser deguda a un encreuament amb *gesse* = *GUIXA*), ha de ser un derivat de *QUADRUM*, en *-ota*, dins l'occità, i en la forma *gairoto* en el gascò central («pois carré», Cénac-Moncaut; erròniament «lentille»; Palay, s. v. *gayr-*) i la zona llenguadociana del SO. («*gairotto*: *Lathyrus sativus*, gesse cultivée» en Axel Duboul), *gayrot* a la Vall d'Aura (Marsan, p. 9), i cf. l'estudi de Gàmillscheg, *ZRPb.* XLIII, 564.

Cairó, 'rajola <de forma quadrada>' [*cayrós* pl., ross., 1284, Alart, *RLR* IV, 362], avui ben vivaç encara en la plana del Ross., on parlant de sengles llocs dits *La Teuleria*, m'expliquen que hi «feien *kəjírú*», «mes els cascols se fan pas ambe *cairós* ara», a Forca i a Torrelles de la Salanca, com també llgd. fronterer *cayrou* «brique» a Vingrau (1960), i s'estengué també a una gran porció Nord del Princ.: «paviments de *cairons* ordinaris», Ruyra, *Entre Flames*, p. 47; *caironar*, *encaironar*, *-nat*, *-nada*. *Cairut*.

Escairar, formació que ha de partir del verb (EX-QUADR-ARE), per raons morfològiques, i que en llengua d'oc de fet es troba ja des de fi S. XII (R. d'Aurenga, i sovint en el *Traité d'Arpentage*, Rayn. v, 11b), per més que en cat. no ens consti abans de Belv. (1803), cf. també it. *squadrare*, cast. *escuadrar*, fr. *écairir*; d'ací *escaire* [freqüent des de 1309, i en Eiximenis, «lo camp sie fet a *escayre*, e hage de quescun *cayre* xxv d<estre>s xxx, e sia pla a livell ne y hage neguna pedra, e sie picat ab picons, axi com una tapia», *Regiment*, § 327; Aversó, *Torc.*, 854.24; «e.: norma, gnomon; a fals *escayre*: ad obliquam normam», DT0. 1670; «lur vana via / no-s pot trobar / --- / entre-guart, *scayre*, / livell, compàs, / lur fons ni pas, / barranchs ni valls, / deu escandalls / no hi plegariens», JRoig, *Spill*, 7014; OPou (*ThPu.*, p. 5); *escairada*, *escairador*, *escairadura*, *escairat*, *escairel* [?] mall, *escairia*. Cpt.: *escaira-rebats*.

Soscaire mall. 'fracàs, contratemps' [1840, DFgra «desgràcia; no crec que s'usi a l'Emp., com ho dedueix a tort *AlcM* de l'ús d'un autor de llenguatge barrejadís]; «fa més de mig any qu'un ~ sobrevingut va produir-me una arterio-esclerosis que'm té congestonat el cervell», carta de Joan Rosselló de Son Fortesa a P. Coromines, 13-i-1909; «an aqueys *soscaires* s'esposa el qui se'n va a citar autors sense haver-los vists», AMAlcover (BDLC VI, 351): sembla derivat (per mitjà de *sots*-*'sota'*) de *caire*, potser en un sentit com 'un cantell d'un espadat' o 'obliquitat hostil' (*mirar de caire* (< *anar de soscaire* 'caure a baix del camf') (cf. la frase que *AlcM* cita de les *Cobles de la Tristor*)

si no és que es tracti d'una forma mossàrab (que llavors podríem pensar en *CADERE* o *SUSPIC-ARIUM*, etc.); en tot cas no hi ha relació amb el cast. *socaire* (DCEC), tot i que *AlcM* hi barreja una variant d'aquest.

Quadro, en part duplicat mig-savi de *caire*, ll. *quadrum*, però sobretot pres del seu equivalent it. *quadro*; en cat. s'ha usat bastant una variant purista *quadre* [S. xv en els *Escacs* de Cèssulis i els *Scachs d'Amor* de Fenollar, segons sembla també en un doc. de 1535], però sempre ha predominat *quadro* [1617, Agustí] a l'acceptació definitiva del qual, amb caràcter preferent, ens hem inclinat sempre els millors, avui ja sense vacillar; l'exemple de 1403 és de *quadró*, i no pas de *quadro* on el posa *AlcM*; *quadró* [1403, i S. xv, Cèssulis]. *Quadra*, forma erudita presa del llatí *QUADRA* 'figura quadrada' [1150]; *quadrella* [Jaume I], *quadreller* [Eiximenis] i el castellanisme *quadrilla* [1591, codr-1530]; *quadrellada*, *quadreller*, *quadrilla*. *Quadrar* [1399, BMetge]; *quadrament*; *quadratriu*; *quadratura* [-*dura*, mj. S. xv; *-tura*, 1695, Lacav.]. *Quadrat* [fi S. xiv, Eiximenis]. *Quadradenc*; *quadrati*; *quadràtic*. *Quadrant* [doc. de 1381]; *quadrantal*. *Quadrear* [Verdaguer]; *-ejat*; *quadreig*. *Quadrell*, V. supra, *cairell*; *Els Quadrells* (de la Molsosa), llogaret prop de Calaf. *Quadreny*; *quadrer*, *quadrera*. *Quadrícula* [S. xix]; *quadrícular*, *-iculació*. *Quadrilió*.

Cpr.: *Quadràgenari* [1803, Belv.]. *Quadràgèsim*; *quadràgèsima*, V. *quaresma*; *-èsim* [Belv.]. *Quadrangle* [Llull]; *quadrangular* [id.]. *Quadravi*; i moltes formacions recents en la forma prefixada *quadriliter*, etc.]. *Quadriceps*, sobre el model de *biceps*. *Quadrícicle*. *Quadrinni* [1803, Belv.]; *quadrinial* [1604]. *Quadrifoliat*. *Quadriforme*. *Quadriga* [1906, Costa i Llobera], pres del ll. *quadrīga*, contracció de *quadrī-iuga* 'la de quatre jous o colladures'. *Quadrilàter* [1803, Belv.], format amb el ll. *latus*, *-teris*, 'costat'; *quadrilateral*. *Quadrilong* [Belv., *-go*]. *Quadrimestre*. *Quadrissillab* [Belv.]. *Quadrivalent*. *Quadrivi*, ll. *quadrivium*, 'entreforc de quatre'. *Quadrùmà*. *Quadrùpede* [-*do*, S. xvii, *Faules*; 1803, Belv.]; *quadrùpedant*. *Quadruple* [-*plo*, 1695, Lacav.], ll. *quadrùplus*, formació paral·lela a la de *tripus*, *duplus*, etc.; *quadruplicar* [mj. S. xv]; *quadruplicació* [1695, Lacav.].

Esquadrar [1640, Barra], pres de l'it. *squadrare* [Dante, etc.]; *esquadrament*. *Esquadra* [fi S. XIII; «de gens braves / moltes *squadres*, / cullerats, lladres / ---», JRoig, *Spill*, 1314], potser pres més aviat del baix llatí que de l'italià;⁴ «una minyona que hi ha / --- / que per soldat senta plassa: / tot just hi ha un mes que hi és — que l'han feta cap d'*esquadra*: / l'han fet tinen-coronel ---», romanço de c. 1750, Milà F., *Romllo.*, 83.5; els *mossos d'esquadra*, institució fundada per Pere A. Veciana, propietari de Valls, per combatre els bandolers, amb 25 minyons, traeix Catalunya el 1711 passant-se a Felip V; renovada el 1719, Veciana mor el 1720 a mans del patriota Carrasclat; renovats en el S. XIX amb el nom d'*Esquadres* de Catalunya, prenen esperit i caràcter ben català, des de 1820, si bé molt sotmesos a les vicissituds